
Tuliko näkymätön näkyvämmäksi?

**Becoming More Visible –
projektin loppuarviointi**

**Petri Uusikylä,
Maarit Luukkaa
Net Effect Oy**

7.12.2007

Being More Visible –projektin loppuarviointi

Executive Summary

Pakolaiset ja turvapaikanhakijat muodostavat ryhmän, joka valitettavan usein jää kansallisten ja EU-osarahoitteisten kehittämishankkeiden ja kotouttamistoimenpiteiden ulkopuolelle. Tässä suhteessa Being More Visible –projekti (jo nimensä mukaisesti) osuu tärkeään kohderyhmään ja oikea-aikaisesti, sillä Euroopan Unionin pakolais- ja turvapaikkapolitiikkaa ollaan parhailaan yhdenmukaistamassa Tampereen huippukokouksen hengessä. Tavoitteena on luoda järjestelmä, joka parantaa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden asemaa kaikissa EU-maissa.

Projekti on pyrkinyt luomaan uudenlaisia malleja turvapaikanhakijoiden elämänhallinnan kehittämiseen tarjoamalla koulutusta, lyhytkursseja ja uusia menetelmiä yhteisötaitojen oppimiseen. Projekti tukee myös turvapaikanhakijoiden työllistymisen edellytyksiä Suomessa ja heidän kotimaissaan. Turvapaikanhakijoiden lisäksi projektin kohderyhmänä on vastaanottokeskusten ja kansalais- ja työväenopistojen henkilökunta.

Tässä, Net Effect Oy:n suorittamassa loppuarvioinnissa on hyödynnetty projektin aikana tuotettuja materiaaleja, yhteisissä työpajoissa käytyjä kehittämiskeskusteluja sekä arviointia varten suoritettuja kyselyitä ja haastatteluita sekä väli- että loppuarviointivaiheissa.

Edellä korostettu projektin relevanssi ja yhteiskunnallinen tarve on vahvistunut kaiken aikaa. Sekä projektin omat toimijat ja kumppanit samoin kuin edunsaajat ja sidosryhmät ovat korostaneet projektin tarpeellisuutta. Tätä taustaa vasten voidaan pitää valitettavana sitä, että päätöksentekijät eivät juurikaan ole hyödyntäneet kehittämishanketta tehdessään pakolais- ja turvapaikkapolitiittisia uudelleenjärjestelyjä mm. lakkauttamalla Perniön, Vaasan ja Tampereen vastaanottokeskukset, joista kaksi viimeistä olivat myös aktiivisia projektitoteuttajia. Tällainen toimintatapa on valitettavasti omiaan korostamaan EU-hankkeiden irrallisuutta kansallisesta politiikanmuutoksesta ja lisäämään EU-projektitoimintaa kohtaan esitettyä kritiikkiä. Jatkossa vastaavanlaisten kehittämissuunnitelmien tulisi hankkeen kuluessa kytkeä päätöksentekijät (yli virkamiesjohto ja poliitikot) vielä vahvemmin mukaan. BMV:n tapauksessa esimerkiksi sisäasiainministeriön ulkomaalaisosasto ja Ulkomaalaisvirasto, opetusministeriö ja Opetushallitus sekä projektipaikkakuntien kuntien päätöksentekijät olivat voineet olla edellä mainittuja tahoja.

Equal-teematyöskentelyssä on korostettu voimakkaasti projektitulosten tuotteistamisen, levittämisen ja juurruttamisen merkitystä. Being More Visible –hanketta voi tässä suhteessa pitää erinomaisen onnistuneena. Projektin tuotteet (esim. Alku-DVD, suomenkielen opetuspaketti, työllistymismateriaalit ja empowerment julkaisut) saavat osakseen laajaa kiitosta niin sidosryhmiltä kuin materiaalin käyttäjiltä. Suuri osa materiaaleista on siksi korkeatasoista ja yleistettävää, että sitä voidaan käyttää laajemminkin maahanmuuttotyön tukemisessa. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että materiaali leviää myös laajemmalle taholle (esim. kuntiin).

Projektin rasminvastainen toiminta on kytkeytynyt läheisesti Rasmus-verkoston työskentelyyn. Tämä onkin perusteltua, sillä pienen projektin rajallisilla resursseilla ei olisi saatu riittävästi näkyvyyttä ja vaikuttavuutta aikaiseksi. Toisaalta Rasmus-toiminnan vahva painotus on näkynyt myös BMV-projektin sisällä siten, ettei tälle toiminnalle ole löytynyt oikein selkeää profiilia ja omistajuutta, so. toiminta on ollut pitkälti yksittäisten aktiivien varassa.

Turvapaikanhakijoiden työllistyminen ja työllistymisen edellytykset (etenkin B-luvan saaneiden kohdalla) ovat olleet yhtenä BMV-projektin toiminnan osa-alueena. Hyvistä yrityksistä huolimatta tulokset tällä alueella ovat jääneet odotettua laihemmiksi. Samassa yhteydessä on kuitenkin todettava, että kohderyhmän työllistyvyys (mm. kielitaidon puutteesta johtuen) on erittäin haastavaa. Projektipaikkakunnista Tampereella saatiin kuitenkin hyviä tuloksia aikaiseksi – osin alueen muutaman aktiivisen yrityksen takia.

Vastaanottokeskusten henkilöstön koulutus on alkukritiikin jälkeen saanut niin ikään kiitosta osakseen. Kattavaa täydennyskoulutuspakettia ja opinto-ohjelmaa pidetään haastateltavien mukaan onnistuneena ja sille nähdään sovelluskohteita myös laajemminkin maahanmuuttajatyön koulutuksessa.

Kansalais- ja työväenopistojen henkilökunnan koulutuksen aktiivisuudessa ja tuloksellisuudessa oli haastateltavien mukaan suuria eroja paikkakuntien välillä. Yleisenä ongelmana pidettiin kansalais- ja työväen opistojen niukkoja resursseja ja yleistä kuormitusta, joka näkyy kehittämistoiminnan haasteellisuutena. Myös asenteellisia pidäkkeitä ja maahanmuuttajatyöhön liittyvää tiedollista puutetta valitettiin. Tampereen työväenopiston tekemä arvokas pioneerityö on tässä yhteydessä mainittava erikseen.

Becoming More Visible –projektin kansainvälinen yhteistyö ja toiminta ASAP-verkostossa (yhteistyössä Itävallan, Puolan, Liettuan, Italian ja Skotlannin kanssa) on saanut laajalti kiitosta niin kotimaassa kuin kansainvälisten partnereiden keskuudessa. Suomi on ollut verkostossa hyvin aloitteellinen ja saanut tästä positiivista palautetta. Myös verkoston sisällä tapahtunut henkilövaihto, kahdenväliset vierailut sekä yhteiset seminaarit ovat tuoneet suomalaisen turvapaikkatoimintaan uusia kehittämisajatuksia ja nostanut esiin myös meidän kansallisia vahvuuksia. Tällaisina voidaan pitää mm. toiminnan jatkuvuutta, turvapaikanhakijoiden työllistymismahdollisuutta, vastaanottokeskusten fasilitetteja ja toimintasisältöjä.

Kokonaisarvio Becoming More Visible Projektin toiminnasta ja tuloksellisuudesta on hyvin myönteinen. Haasteellinen alueellisesti hajautettu toteuttamismalli toimi alkuvaikeuksien jälkeen kokonaisuudessaan hyvin ja mahdollisti projektin sisällöllisen räätälöinnin alueellisia tarpeita vastaavaksi. Myös SPR:n ja KTOL:n yhteistyössä löytyi lopulta luonteva työnjako ja järjestöjen täydentävää osaamista kyettiin hyödyntämään projektin parhaaksi. Projektin lopullinen vaikuttavuus näkyy vasta jonkin ajan kuluttua hankkeen päättymisestä. Sen mittareina ovat projektin toimintamallien levinneisyys ja lisäarvo, projektituotteiden hyödynnettävyys ja käyttökelpoisuus sekä pakolais- ja turvapaikkapolitiikan sisällölliset uudistukset, joita tehdessä päätöksentekijöiden tulisi olla avoimia ja kuunnella mitä BMV:n kaltaisissa projekteissa on saatu aikaan ja opittu.

1 Johdanto

Tämä loppuarviointi on yhteenveto ja kooste Becoming More Visible –projektin aikana suoritetusta arvioinnista. Arviointi on ollut luonteeltaan konsultatiivista, so. arvioinnin kautta on pyritty projektin kuluessa edistämään sen toimeenpanoa, tuotteistamista sekä tulosten ja vaikutusten läpinäkyvyyttä.

Tähän loppuraporttiin on koottu yhteen arvioitsijan keskeiset huomiot, samoin kuin väliarvioinnin tulokset. Arvioinnissa pyritään ottamaan laaja-alaisesti huomioon projektin toimeenpanon dynamiikka ja toteutuksen yhteydessä tehdyt korjaavat toimenpiteet samoin kuin tavoitteiden uudelleenmäärittelyt. Tämän vuoksi arviointi ei lähde mekaanisesti arvottamaan projektisuunnitelman mukaista toteutusta, vaan pyrkii ymmärtämään myös projektin toimintaympäristössä tapahtuneet muutostekijät ja projektin tavoitteiden täsmentymisen suhteessa näihin.

Loppuarvioinnissa on keskitytty erityisesti projektin koettuun tuloksellisuuteen sekä vaikutuksiin. Olennaista on ollut pohtia, millaista lisäarvoa hanke omine toimenpiteineen on tuottanut jäsenilleen; kuinka projektin toiminta on edistänyt niin turvapaikanhakijoiden aseman vahvistumista (kohderyhmän voimaantumista, työllistymisedellytysten parantumista ja integrointia suomalaiseen yhteiskuntaan), vastaanottokeskusten samoin kuin kansalais- ja työväenopistojen henkilöstön valmiuksia samoin kuin yleistä rasisminvastaista työtä ja turvapaikanhakijoiden yhteiskunnallisen aseman parantumista. Arvioinnin on toteuttanut Net Effect Oy, josta työhön ovat osallistuneet Maarit Luukkaa (o.s. Paananen) ja Petri Uusikylä.

Väliarvioinnin tulokset toimitettiin tilaajalle elokuussa 2006. Tässä arvioinnissa kiinnitettiin erityistä huomiota projektin tuotteistamiseen, tulosten seurantaan ja raportointiin sekä projektin toimeenpanoon. Olennaista oli selvittää sitä, kuinka projektia tulisi kehittää sen viimeisen toimintavuoden aikana. Tässä loppuarvioinnissa pyritään tiivistämään keskeiset oppimistulokset ja parantamisalueet.

2 Arvioitavan projektin kuvaus

Suomesta hakee vuosittain turvapaikkaa noin 1 000 - 4 000 henkilöä (2316 vuonna 2006, 3439 vuonna 2005, 3861 vuonna 2004). Vuoden 2006 aikana turvapaikanhakijoiden määrä laski tuntuvasti, jonka seurauksena vastaanoton kapasiteettia supistettiin ja kaksi vastaanottokeskusta lopetettiin. Turvapaikanhakijoita on alkuvuodesta 2007 tullut edelleen kapasiteettiin nähden vähän ja järjestelmää on päätetty supistaa kahdella keskuksella. Vuoden 2008 alusta lähtien Suomessa on 10 vastaanottokeskusta, jotka sijoittuvat ympäri maata.

Turvapaikanhakuprosessi voi kestää kolmesta kuukaudesta neljään vuoteen, turvapaikanhaku johtaa vuosittain turvapaikkaan tai oleskelulupaan joka viidennen henkilön kohdalla. Nopeaan käännyttämispäätökseen johtavan Dublin menettelyn seurauksena turvapaikkahakemusten käsittelyajat ovat koko ajan lyhenemässä. Monissa tapauksissa Suomi ei ole ensimmäinen maa, jonne hakija on jättänyt turvapaikkahakemuksen. Tämä osaltaan lisää toimintaympäristön haastavuutta ja aiheuttaa muutoksia vastaanottotyössä.

Ulkomaalaisvirasto (UVI) jatkoi vuonna 2005 aloittamaansa käytäntöä myöntämällä turvapaikanhakijoille tilapäisiä oleskelulupia, ns. B-statuksia. (vuonna 2006 yhteensä 316 päätöstä ja vuonna 2005 yhteensä 259 päätöstä). Vuoden 2007 kesäkuun loppuun mennessä B-statuksen oli saanut enää 9 henkilöä. Ongelma oli vastaanottotyössä uusi ja projekti oli luonnollinen toimija hankalan tilanteen lieventämisessä. Projektin reagoi Ulkomaalaisviraston käytännön seurauksiin sisällyttämällä B-statuksen saaneet henkilöt projektin kohderyhmäksi vuoden vaihteessa 2005/2006.

Turvapaikanhakijat ovat muodostaneet pienen, yleensä marginalisoituneen ryhmän suomalaisessa yhteiskunnassa. Huolimatta työluvasta vapauttamisesta vuonna 2002, turvapaikanhakijan tie työelämään vaatii tukea ja oikeaa tietoa sekä hakijoille että työelämän muille osapuolille.

Becoming More Visible -projekti muodostui neljän vastaanottokeskuksen sekä yhden yhdistyksen välisestä yhteistyökumppanuudesta ja sen tarkoituksena on ollut kokeilla ja kehittää sopivia koulutusmuotoja ja ratkaisuja turvapaikanhakijoiden elämänhallinnan tukemiseksi uudessa tilanteessa. Projektiin on osallistunut erityyppisiä vastaanottokeskuksia. Turun ja Tampereen keskuksissa turvapaikanhakijat majoitetaan pääsääntöisesti keskuksiin, kun taas Vaasan ja Kajaanin keskuksissa majoitus on ollut hajautettu ympäri kaupunkia. Yhteistyökumppanuuteen tuli ensimmäinen muutos, kun turvapaikanhakijoiden määrässä tapahtui selkeä lasku. Työministeriön päätti kesäkuussa 2006 supistaa vastaanottojärjestelmää ja sen seurauksena Vaasan vastaanotto-ottokeskus lakkautettiin vuoden 2006 aikana. Lakkauttamispäätökset jatkuivat ja kesällä 2007 tehty päätös Tampereen vastaanottokeskuksen lakkauttamisesta pysäytti hyvien käytäntöjen juurruttamisen syksyllä 2007.

BMV –projektin tarkoituksena on ollut luoda erilaisia malleja turvapaikanhakijoiden elämänhallinnan kehittämiseksi tarjoamalla koulutusta, lyhytkursseja, uusia menetelmiä suomen kielen sekä yhteisötaitojen oppimiseen ja tukemalla työllistymisen edellytyksiä Suomessa ja välillisesti heidän kotimaassaan. Toiminnoista soveltuvimmat on haluttu mallintaa ja kootaan julkaisuiksi ja muuksi soveltuvaksi materiaaliksi. BMV –projektin on haluttu myös edistävän vuorovaikutusta turvapaikanhakijoiden ja kantaväestön välillä . Siihen projekti pyrki osallistumalla ja järjestämällä rasisminvastaista toimintaa ja tapahtumia. Projektin on pyrkinyt osaltaan edistämään kohderyhmän näkyvyyttä tiedottamalla turvapaikanhakijoista ja heidän tilanteestaan sekä avaamalla yhteyksiä ympäröivään yhteiskuntaan.

KTOL:n osaprojektin keskeiseksi toimintaympäristöksi muodostui kansalais- ja työväenopistot yhteistyöverkostoineen, vastaanottokeskusten työyhteisöt ja niiden paikalliset yhteistyöverkostot. Opistot ovat aloittaneet turvapaikanhakijoita aktivoivan toiminnan kehittämisen projektipaikkakunnilla ja niiden ympäristökunnissa. KTOL:n jäsenverkosto on laaja. Järjestön julkaseman tiedotuslehden sekä verkoston järjestämien avoimien tilaisuuksien kautta on tavoitettu maan 252 opistoa sekä muuta aikuuskoulutuksen ja aktivoivien hankkeiden kenttää. Osaprojektin yhteistyökumppanina on ollut myös Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö VSY, jonka jäsenjärjestöinä ovat vapaan sivistystyön toimijat – opistojen ohella myös kansanopistot ja opintokeskukset.

2 Arviointiasetelma, aineistot ja menetelmät

Arvioinnin lähestymistapa perustuu konsultatiivisuuden ja käyttäjälähtöisyyden periaatteille. Konsultatiivisuus on merkinnyt pyrkimystä tukea projektitiimiä koko hanketoteutuksen ajan. Käytännössä se on tarkoittanut osallistavien työpajojen järjestämistä sekä projektijohdon konsultatiivista tukea ja sparrausta. Käyttäjälähtöisyys puolestaan on merkinnyt arviointipanoksen tarkoituksenmukaista käyttöä arviointikohteen kannalta mielekkäällä tavalla.

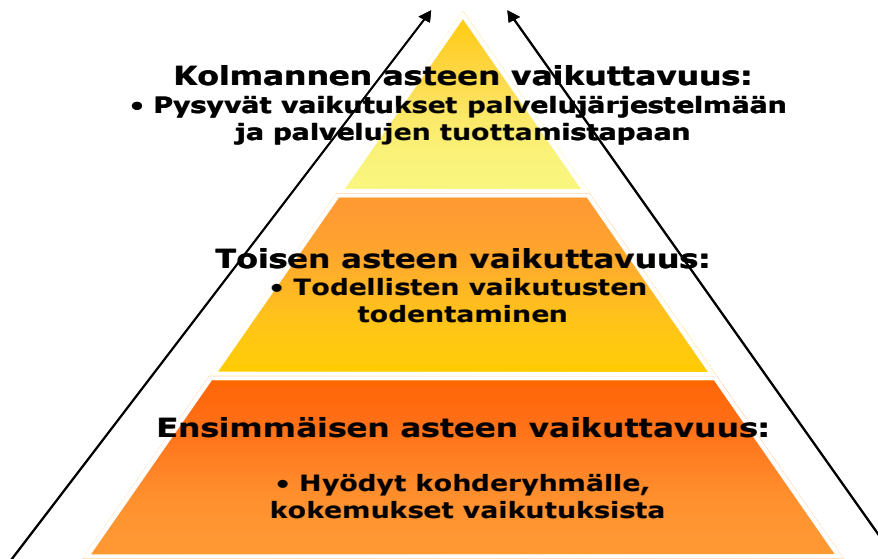
Arvioinnin keskeisinä kohteina/kysymyksinä ovat olleet:

- 1) Ovatko projektin tavoitteet ja päämäärät olleet perusteltuja ja yhteiskunnallista lisäarvoa tuottavia? Kuinka tavoitteet ilmentävät EQUAL-yhteisöaloitteen laajempia strategisia päämääriä
- 2) Projektin toiminnan laatu ja tuloksellisuus so. ovatko projektin toimenpiteet olleet tarkoituksenmukaisia ja vastanneet projektisuunnitelman tavoitteen asettelua, toimintaympäristön muutosta ja lopullisten hyödynsaajien tarpeita?
- 3) Onko projektin toimeenpano ollut tehokasta, osallistavaa? Kuinka projekti on onnistunut yhteistyössä kumppanuudessa ja sisäisessä viestinnässä?
- 4) Onko projektin tulosten tuotteistaminen ollut onnistunutta?
- 5) Miten projektin keskeiset tuotteet ja tulokset ovat levitettävissä ja juurrutettavissa?

Keskeisinä aineistoina on hyödynnetty projektin itsensä tuottamaa dokumenttimateriaalia, projektin itsearviointimateriaali (itsearviointityöpaja sekä projektiraportit), haastatteluita sekä elokuussa 2006 laaditun väliarvioinnin yhteydessä toteutettua sähköistä kyselyä samoin kuin ASAP-kokouksessa kesäkuussa 2007 toteutettua sähköistä äänestysaineistoa.

Arvioinnissa on hyödynnetty Net Effectin projektiarvioinneissa soveltamaa kolmiportaista mallia hankkeen tulosten vaikuttavuuden arviointiin (kuvio 1). Mallin avulla on jäsennetty projekti- ja hanketoimintaa tulosten näkökulmasta:

- 1) Omassa ympäristössä (välittömät hyödyt kohderyhmälle)
- 2) Todellisten vaikutusten todentamista välittömässä ympäristössä (esimerkiksi vakiintuneet toimintakäytännöt ja verkostot)
- 3) Pysyvien vaikutuksien kehittymistä palvelurakenteissa.

Kuvio 1. Becoming More Visible -vaikuttavuuskolmio

Becoming More Visible –projektin arvioinnissa ensimmäisen asteen vaikutukset viittaavat kohderyhmien (esim. turvapaikanhakijat, vastaanottokeskusten ja opistojen henkilökunta jne.) kokemiin välittömiin hyötyihin toimenpiteiden jälkeen. Tällöin kyse voi olla esimerkiksi koulutusten tai neuvontapalveluiden hyödyllisyydestä.

Toisen asteen vaikutukset puolestaan näkyvät esimerkiksi oppimistuloksina, osaamisen kasvuna, käyttäytymisen muutoksena jne. Näiden tulosten mitattavuus on mahdollista vasta jonkin ajan kuluttua itse interventiosta. Usein tähän muutokseen vaikuttaa moni muukin tekijä kuin itse interventio.

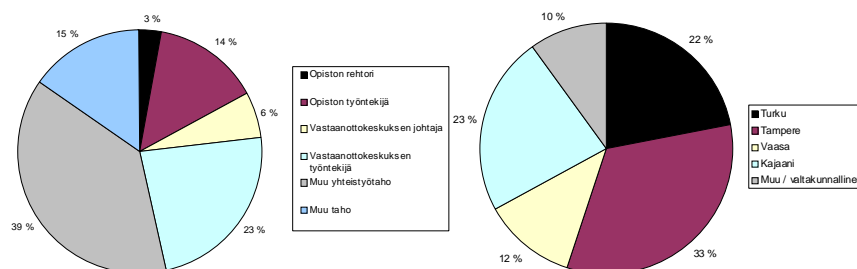
Kolmannen asteen vaikuttavuus on luonteeltaan systeemistä. Se voi viitata esimerkiksi institutionaalisin muutoksiin, pysyviin kulttuurisiin muutoksiin tai järjestelmän uudelleenarviointiin. Tällaiset systeemimuutokset ovat harvoin yhden yksittäisen projektin aikaansaamia, vaan niihin vaikuttaa usea samanaikainen interventio.

3 Projektin tavoitteet, toimeenpano ja näkyvyys

BMV-projektin tarkoituksena on ollut luoda erilaisia malleja turvapaikanhakijoiden elämänhallinnan kehittämiseksi tarjoamalla koulutusta, lyhytkursseja, uusia menetelmiä suomen kielen sekä yhteisötaitojen oppimiseen ja tukemalla työllistymisen edellytyksiä Suomessa ja välillisesti heidän kotimaassaan. Toiminnoista soveltuvimmat on haluttu mallintaa ja kootaan julkaisuiksi ja muuksi soveltuvaksi materiaaliksi. BMV –projektin on haluttu myös edistävän vuorovaikutusta turvapaikanhakijoiden ja kantaväestön välillä. Siihen projekti pyrki osallistumalla ja järjestämällä rasisminvastaista toimintaa ja tapahtumia. Projektin halusi osaltaan edistää kohderyhmän näkyvyyttä tiedottamalla turvapaikanhakijoista ja heidän tilanteestaan sekä avaamalla yhteyksiä ympäröivään yhteiskuntaan.

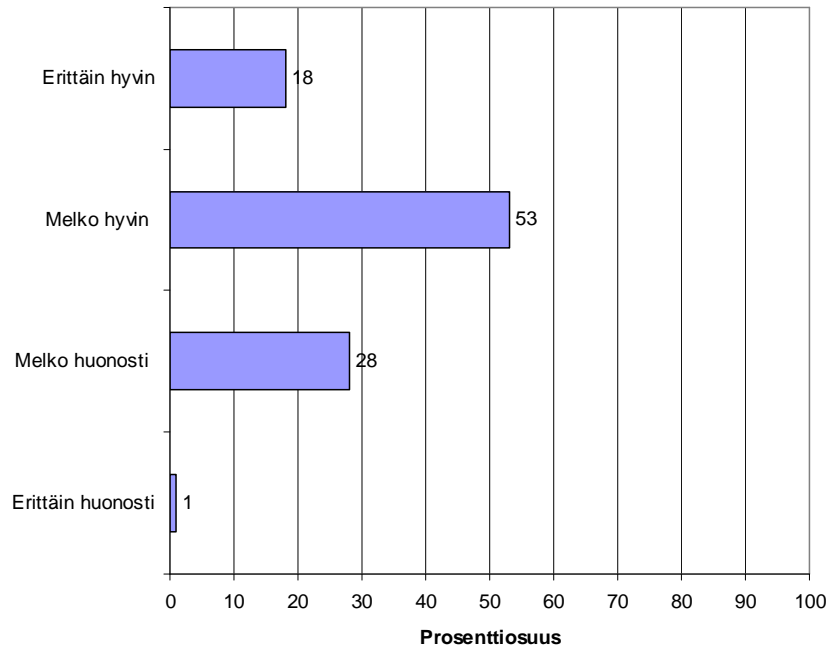
Tavoitteet sinänsä ovat koko projektin ajan olleet konsistentteja ja hyvin perusteltuja. Vaikka Suomessa on toteutettu – valtaosin ESR-tuella – lukuisia maahanmuuttajien kotoutumiseen ja työllistymiseen liittyviä projekteja, ovat turvapaikanhakijat jääneet kohderyhminä suurelta osin aktiivitoimenpiteiden ulkopuolelle. Tämän vuoksi BMV-projektin lähtökohtia ja tavoitteita voidaan pitää enemmän kuin toivottavina ja yhteiskunnallisesti tärkeinä. Haasteena tällaisessa hankkeessa on kuitenkin yleisen näkyvyyden ja tunnettuuden saavuttaminen. Projektin väliarviointin ja siihen liittyvän kyselyyn¹ vastasi noin 70 projektin keskeistä sidosryhmää ja aktiivitoimijaa. Vastaajat edustivat myös varsin kattavasti projektin eri toteutuspaikkakuntia. Vastausten yleinen jakauma on esitetty alla .

Kuvio 2. Kyselyyn vastanneiden tahojen jakautuminen toiminnoittain ja alueellisesti.

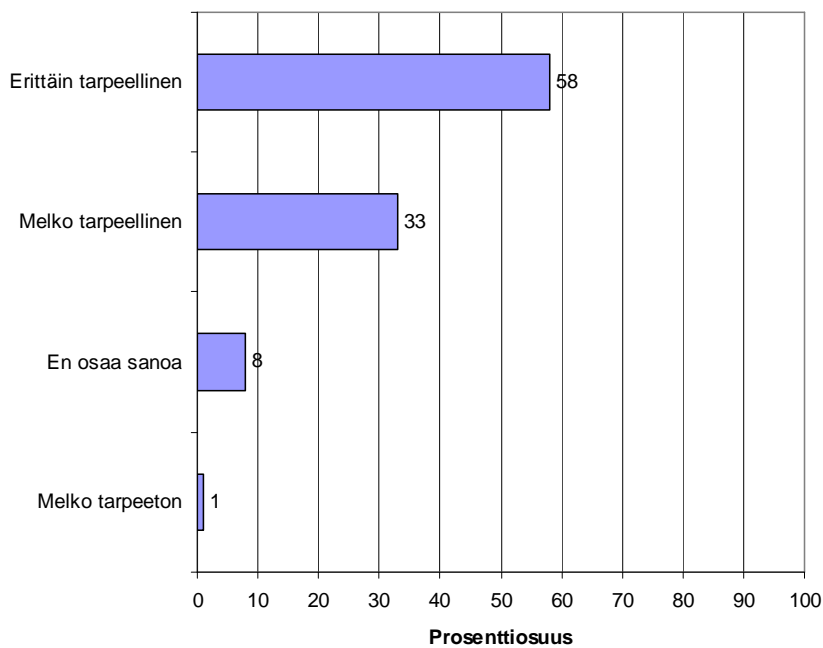
¹ Kysely toteutettiin vuoden 2006 aikana ja siihen vastasi 71 projektin aktiivitoimijaa ja keskeisten sidosryhmien edustajaa. Vastaajat käsittivät kansalais- ja työväenopistojen rehtoreita ja työntekijöitä, vastaanottokeskusten johtajia ja henkilöstöä sekä projektityöntekijöitä.

Kuvio 3. Kuinka hyvin tunnet projektin?

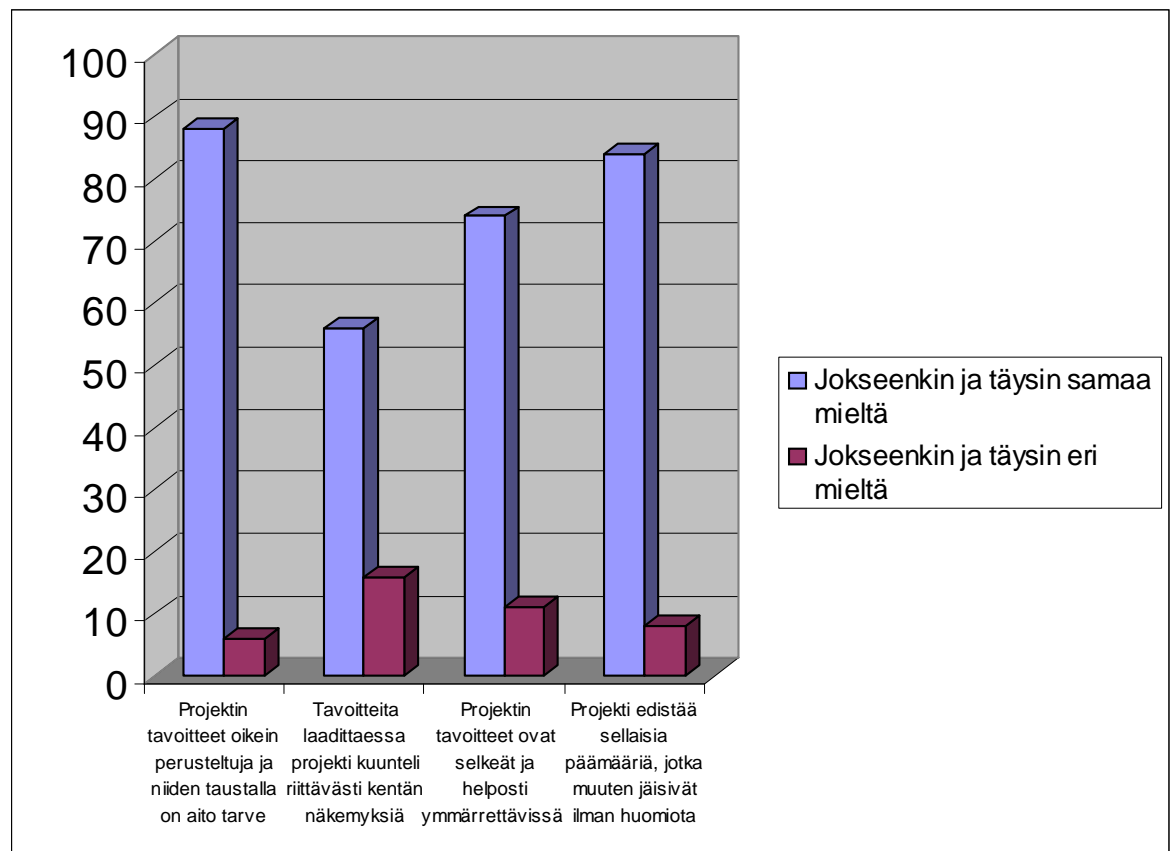
Suurin osa vastaajista (yhteensä yli 70 %) tunsi projektin lähtökohdat ja tavoitteet joko melko tai erittäin hyvin. Tämä antaa kohtuullisen luotettavan lähtökohdan kyselyn tulosten arvioinnille. On ilmeistä, että kyselyn kohdejoukko edustaa luotettavaa ja näkemyksiltään uskottavaa projektitoimijain joukkoa.

Kuvio 4. Projektin tarpeellisuus ja lisäarvo.

Vastaajista yli 90 prosenttia on sitä mieltä, että projekti on joko melko tai erittäin tarpeellinen. Arvioinnin lopussa toteutetut puhelinhaastattelut (haastateltujen luettelo ks. Liite 1.) tukevat vahvasti edellä esitettyä havaintoa. Haastatellut ja avovastauksissa näkemyksiään perustelleet asiantuntijat pitivät projektia paitsi ajankohtaisena myös eurooppalaisen pakolais- ja turvapaikkapolitiikan kehittämisen kannalta välttämättömänä. Ilman ulkopuolista projektirahoitusta turvapaikanhakijoiden asema jää yleisen maahanmuuttopoliittisen keskustelun – joka sinänsä itsessään on ollut kohtuullisen epäanalyttistä ja jäsentymätöntä – varjoon. Ilman ulkopuolista rahoitusta vastaavia hankkeita tuskin kyettäisiin mobilisoimaan.

Kuvio 5. Näkemyksiä projektin tavoitteista

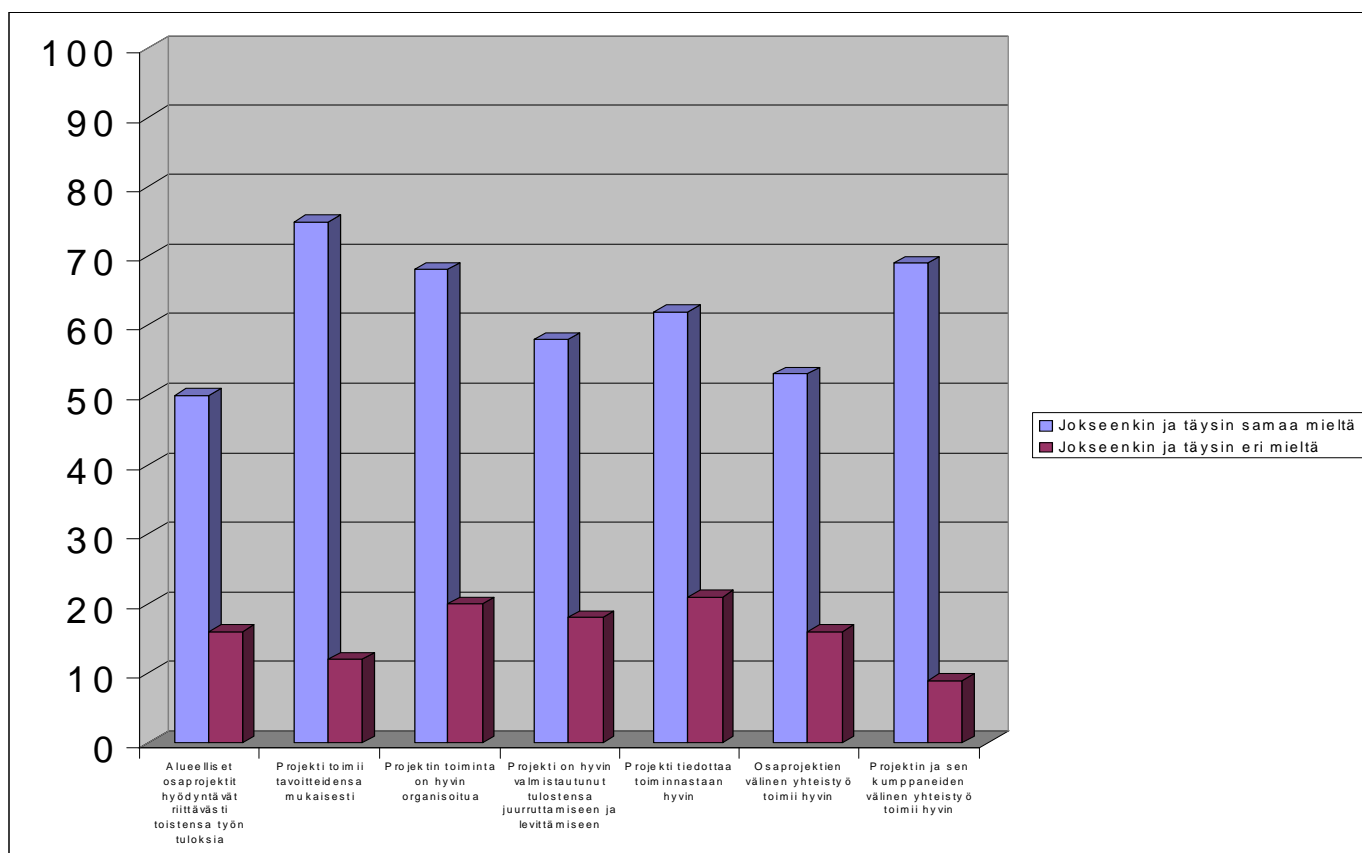
Vastaukset yllä oleviin väittämiin korostavat BMV-projektin yleistä merkitystä ja tarpeellisuutta. Vastaajista n. 90 % oli sitä mieltä, että projektin tavoitteet olivat oikein perusteltuja ja niiden taustalla on ollut aito tarve. Samoin vastaajat olivat vahvasti sitä mieltä, että projekti on edistänyt sellaisia päämääriä, jotka muuten olisivat jääneet ilman huomiota. Projektin loppuhaastatteluissa eräs haastatelluista puki tämän seuraavaan muotoon: *”Ilman BMV-projektia turvapaikanhakijoiden asema ei koskaan olisi noussut niin vahvasti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Olen varma, että tämä kohderyhmä olisi hukkunut yleisen maahanmuuttopoliittisen keskustelun varjoon. BMV-projektin jälkeen oli suorastaan välttämätöntä jatkaa hyvää projektia”*.

Eniten ristiriitaisia tulkintoja sisältyi väittämään ”Tavoitteita laadittaessa projekti kuunteli riittävästi kentän näkemyksiä”. Myöhemmissä haastatteluissa tätä ongelmaa ei kuitenkaan pidetty projektin toteuttamisen kannalta kovin relevanttina.

4 Projektin tuotteet ja tulokset

EQUAL-ohjelmassa on ohjelmakaudella 2000-2006 voimakkaasti panostettu projektien itsearviointiin, tuotteistukseen ja laadunhallintaan. Näiden tekijöiden on katsottu olevan keskeisellä sijalla projektien tulosten saavuttamisessa ja sitä kautta vaikuttavuuden edistämässä. BMV-projekti on omalta osaltaan pyrkinyt alusta pyrkinyt systemaattisesti edistämään näitä päämääriä. Seuraavat projektiryhmäläisten ja sidosryhmien näkemykset vahvistavat edellistä tulkintaa.

Kuvio 6. Projektin toteutus

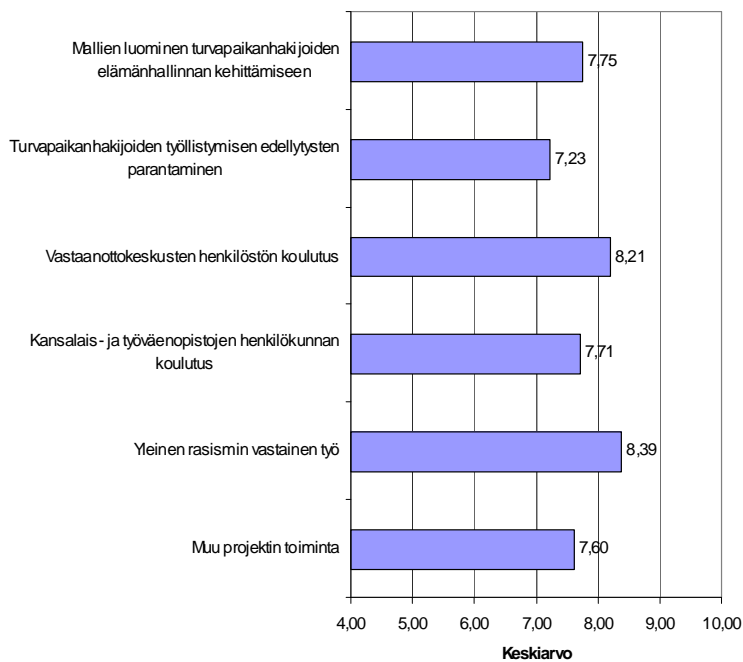

Yllä oleva kuvio osoittaa, että projektin toimeenpano kokonaisuudessaan on ollut varsin mallikasta. Eniten myönteistä palautetta saavat väittämät ”projekti toimii tavoitteidensa mukaisesti”, projektin ja sen kumppaneiden välinen yhteistyö sujuu hyvin” ja, että ”projektin toiminta on hyvin organisoitua”.

Sen sijaan eniten kriittisyyttä näyttäisi väliarvioinnin aikana kohdistuneen osaprojektien välisen yhteistyön toimivuuteen ja osaprojektien keskinäiseen vuorovaikutukseen ja työn tulosten hyödyntämiseen samoin kuin tulosten juurruttamiseen. Etenkin viimeksi mainitun osalta on kuitenkin sanottava, että varsinkin projektien loppua kohden juurruttamiseen liittyvä kritiikki on ollut varsin vähäistä. Eräs haastatelluista ilmaisi aikaisemmat epäilyksensä seuraavasti: ” Alussa luulin, ettei projekti kykene tuottamaan juurikaan konkreettisia tuloksia ja, että projektin päätyttyä kehittämisinto laantuu. Jälkeen päin ajatellen olen kuitenkin

joutunut tarkistamaan näkemyksiäni. Projektin tulokset, kuten Alku-DVD jäävät varmasti elämään jatkossakin”.

Kuvio 7. Projektin toimenpiteiden onnistuneisuus

- Kohdassa muu oli otettu kantaa seuraaviin (N=36):
- Yleinen rasismivastainen työ (2 kpl)
- Monikulttuurisen yhteiskunnan vahvistaminen
- Tiedottaminen ja turvapaikanhakijoiden elämäntilanteen näkyväksi tekeminen (9 kpl)
- Turvapaikanhakijoiden koulutus ja aktivointi (3 kpl), mm. suomen kielen opetus
- Projektin osallistuneiden turvapaikanhakijoiden saama hyöty projektista
- Yksilöllinen asiakkaiden palveluohjaus
- Projektin käytännön toimet
- Paikallinen kuva/kokemus projektista, asiantuntijuus, luotettavuus, aikaansaavuus
- Yhteistyö ja verkostotyön kehittäminen (12 kpl), esim. kansainvälinen yhteistyö
- Toimintojen juurruttaminen ja levittäminen (2 kpl)
- Vaikuttaminen (2 kpl), esim. päätöksentekijöihin ja valtaväestöön

Arvioitaessa projektin erillistoimenpiteitä (kouluarvosanalla 4-10) yksittäiset toiminnot saavat varsin tasaisesti kannatusta keskiarvon vaihdella 7-8,5:n välillä. Kaikkein myönteisimmän arvion saavat mallien luominen turvapaikanhakijoiden elämänhallinnan kehittämiseen (loppuhaastattelussa korostettiin erityisesti tähän liittyvien koulutusten merkitystä samoin kuin Empowerment julkaisumateriaalin hyödynnettävyyttä) ja kansalais- ja työväenopistojen samoin kuin vastaanottokeskusten henkilöstön koulutus sekä projektin yhteydessä tehty yleinen rasismivastainen työ.

Vastaanottokeskusten henkilöstön koulutuksessa myönteistä palautetta annettiin loppuhaastattelussa erityisesti Joensuun yliopiston täydennyskoulutuksen koulutuspaketille, joka kattoi teemoja lainsäädännöstä monikulttuurisuuteen ja työyhteisön toimivuuteen. Täydennyskoulutus uusitaan Becoming More Visible -projektin jälkeen työministeriön (tulevan työvoima- ja elinkeinoministeriön) ja Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen yhteistyönä. Täydennyskoulutuksen toinen kierros käynnistyy joulukuussa 2007. Kansalais- ja työväenopistojen henkilöstön koulutuksessa aktiivisuus vaihteli melkoisesti eri alueiden välillä. Opistojen resurssien niukkuus ja henkilöstön kiire

selittävät suurelta osin nämä vaihtelut. Toisaalta myös maahanmuuttajatyöhön liittyvä yleinen asennoituminen ja motivaatio selittävät ainakin eräiden haastateltujen mukaan osan vaihtelusta.

Yleinen rasisminvastainen työ on alusta alkaen muodostanut keskeisen osan BMV-projektin toimintaa. Toiminta kanavoitiin laajemman RASMUS-verkoston toimijoiden kautta. Nämä lukuisat toimijat vievät myös tietoa turvapaikanhakijoista valtaväestön pariin omissa organisaatioissaan. Erityisesti Kajaanin RASMUS-verkoston perustaminen ja Tampereen alueen toiminta ovat saaneet laajasti myönteistä palautetta niin projektitoimijoilta itseltään kuin hankkeen laajalta sidosryhmäverkostolta.

Turvapaikanhakijoiden työllistymisedellytysten parantaminen on selvästi ollut kaikkein haasteellisiin osa-alue. Tätä työtä ovat vaikeuttaneet erityisesti työntajien ja työvoimavuokrausyhtiöiden lukkiutuneet asenteet ja monessa tapuksesa turvapaikanhakijoiden kieli- ja ammattitaidon matala lähtötaso. Tältä osin projekti on joutunut tunnustamaan, ettei kaikkia tavoitteita saavutettu siinä laajuudessa kuin projektia käynnistettäessä ehkä toivottiin.

5 Projektin kansainvälinen toiminta

Kuten projektin loppuraportissa todettiin, Becoming More Visible –projektin kansainvälisten kumppanien haku käynnistettiin heti, kun Equal-yhteisöaloitteen tietokanta projekteista avattiin (5.1.2005). BMV –projekti kutsui yhteistyöstä kiinnostuneet Equal 5. toimintalinjan projektit kokoukseen Turkuun 17.-18.2.2005. Kokoukseen osallistui 12 projektia ja sen seurauksena syntyi kolme ryhmää, jotka kukin käynnistivät kumppanuussopimuksen (TCA:n) valmistelun.

BMV –projekti työsti yhdessä Atlas –projektin (Skotlanti) kanssa luonnoksen TCA –dokumentista Glasgowssa 8-10.3.2005. TCA –luonnos käsiteltiin kumppanien yhteisessä kokouksessa Vilnassa 17.3.2005.

Sopimus kansainvälisestä kumppanuudesta syntyi seuraavien hankkeiden välille:

Becoming More Visible, DP Identification FI-93, Finland

ATLAS –Scotland, DP Identification UKgb-94), United Kingdom

IN CORPORE, DP Identification LT-1, Lithuania

INTEGRA 2004, DP Identification IT-S2-MDL-147, Italy

MUR, DP Identification PL-95, Poland

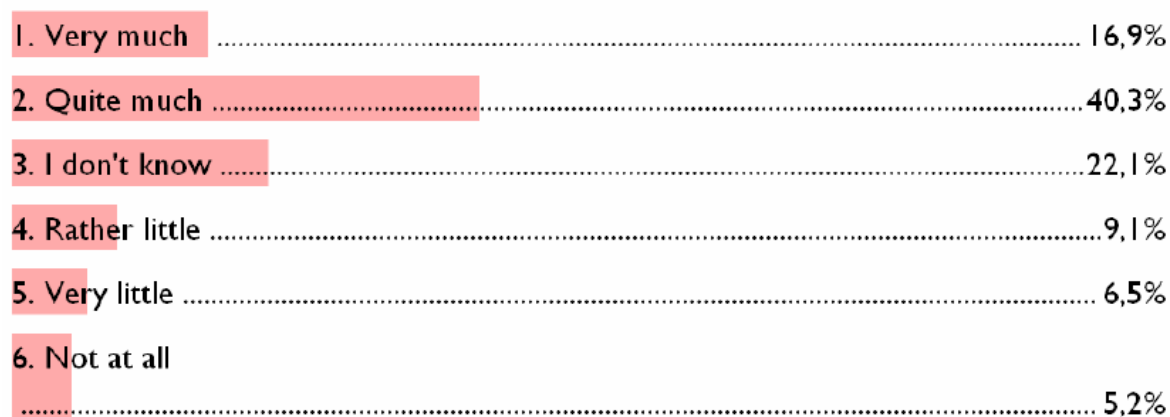
InPower, DP Identification AT-6-18/342, Austria

Kansainvälinen yhteistyö muodostui alusta alkaen keskeiseksi osaksi BMV-projektin toimintaa. Liikkeellelähtöä helpotti paitsi projektin toimintasuunnitelmaan sisäänrakennettu ja projektin luonteesta kumpuava kansainvälinen toimintaote, myös projektitiimin ja projektipäällikön vahva kompetenssi monikulttuuristen kansainvälisten hankkeiden toteutukseen. Ilman tätä kokemustaustaa BMV-hankkeen ja suomalaisen partnerin vahva kansainvälinen näkyvyys ei olisi ollut mahdollista. Tämä tosiasia on tunnustettu laajasti läpi koko kansainvälisen kumppanuusverkoston. Raportin kirjoittajalla oli mahdollisuus osallistua Varsovassa 13.-15.6 pidettyyn ASAP-verkoston kokoukseen ja käydä siellä niin kahdenvälisiä keskusteluja BMV-projektin kansainvälisten partnereiden kanssa kuin osallistua kokouksen yhteydessä järjestettyihin teemaseminaareihin, jossa Suomen aktiivinen kontribuutio yleisesti tunnustettiin.

ASAP-verkoston toiminta oli yleisti ottaenkin merkityksellistä myös kokonaisuudessaan. Varsovan kokouksen aikana arvioitsijalla oli mahdollisuus kysyä ASAP-toimintaan osallistuneiden kumppanien näkemyksiä kansainvälisen toiminnan lisäarvosta ja vaikuttavuudesta. Seuraavassa esitetään kokouksen aikana toteutetun sähköisen äänestysjärjestelmän kautta saatuja tuloksia².

Kuvio 8. Kuinka ASAP-toiminta on tukenut kumppanuushankkeiden kansallista työtä?

Does ASAP contribute value added for your national work?

Seminaarin yhteydessä toteutettu äänestys osoitti, että noin 60 % osallistujista oli sitä mieltä, että ASAP-toiminta on tukenut kansallista projektityötä joko erittäin tai melko paljon. Tulosta voidaan pitää vastaavanlaisiin EQUAL-hankkeisiin verrattuna erittäin myönteisenä. Yleinen näkemys osoittaa ASAPin kautta on aidosti kyetty saavuttamaan eurooppalaista yhteisöllisyyttä ja kumppanuutta, joka on tukenut kansallista hanketoimintaa.

² Äänestys toteutettiin Response-äänestysjärjestelmää hyödyntäen. Response on sähköinen äänestysjärjestelmä, jossa tilaisuuden osallistujat voivat kaukosäädintä muistuttavan äänestyslaitteen välityksellä ottaa kantaa arvioitsijan esittämiin kysymyksiin. Tulokset näkyvät reaaliaikaisesti osallistujille, mikä mahdollistaa välittömän keskustelun ja tulkinnan osallistujien näkemyksistä. Ohjelmistotuen tarjosi suomalainen Global Resonse -yhtiö. Osanottajia Varsovan ASAP-kokouksessa oli kaikista kuudesta kumppanuusmaasta lähes 200, joista äänestykseen osallistui 137 henkilöä. Suomesta tilaisuuteen osallistui 23 kutsuvierasta sekä 12 sellaista henkilöä, jotka olivat joko ASAP:n työryhmien jäseniä tai olivat muussa esiintymisvastuussa. Seminaarin puheenjohtajina toimivat ASAP:n ohjausryhmän jäsenet Malgorzata Gebert ja Pauli Heikkinen.

Kuvio 9. Kuinka tyytyväinen olet henkilökohtaisesti ASAPin työskentelyyn³?

How satisfied you are personally with the work done by ASAP?

1. Very satisfied	19,4%
2. Quite satisfied	48,6%
3. I don't know	26,4%
4. Quite dissapinted	5,6%
5. Very dissapointed	0,0%

Kysyttäessä osallistujien henkilökohtaista tyytyväisyyttä ASAPin työskentelyyn n. 60% vastaajista oli joko erittäin tai melko tyytyväisiä ASAPin työskentelyyn. Tulosta voidaan pitää varsin myönteisenä, kun otetaan huomioon, että projektit poikkeavat lähtökohdiltaan ja tavoitteiltaan melko paljon toisistaan. ASAP-verkosto osoitti varsin lyhyessä ajassa kykynsä nostaa näkökulmansa yleiseurooppalaisele ja tasolle ja yhdistää kansallisten kumppanuusprojektien erillistavoitteita ja löytää niiden välille yhteisiä kiinnityskohtia. Tämä on sinänsä tärkeä tulos, jos ajatellaan EQUAL-yhteisöaloitteen perustavoitetta eurooppalaisen kumppanuusverkoston synnyttämisen ja kansallisten hyvien käytäntöjen vaihtamisen näkökulmasta.

Kuvio 10. Kuinka ASAP on onnistunut seuraavilla toiminnan osa-alueilla?

How successful ASAP has been in the following areas (scale 1 to 7, where 1=very little and 7 = very much):

1. Staff exchange programme	4,7
2. Final dissemination conference	4,8
3. Final products (books, DVD etc.)	5,3
4. Exchange of information during ASAP meetings	4,7
5. Sharing and learning about ASAP members' best practice	4,5
6. Creating new strategic platform that can influence European policy-making	4,1

³ Erratum: kuvion kahden viimeisen väittämän kohdalla sana: dissapointed on kirjoitettu kahteen otteeseen väärin ja vielä molemmilla kerroilla eri tavoin!

Kuvio 10 osoittaa, että parhaimman lisäarvon ja hyödyllisyytensä ASAP-yhteistyö on saavuttanut lopputuotteiden, loppuseminaarin ja henkilöstövaihdon kohdalla. Eniten duubioita yhteistyöhön liittyy EU-tasoisien politiikkavaikuttamisen. Keskiarvo 4,1 viestii siitä, että ASAP-konferenssin osallistajat eivät varauksettomasti usko projektitoiminnan merkitykseen suhteessa eurooppalaiseen päätöksentekoon. Hieman samanlaista huolta oli nähtävissä kansallisissa arvioinneissa.

Kuvio 11. Kuinka näette yhteistyön jatkuvan ASAP-verkoston toiminnan jälkeen?

How you think your organisation will continue with the network created by ASAP?

1. Maintaining relationships by a new project	29,2%
2. Utilising internet discussion platforms etc.	13,9%
3. Utilising informal networks on an ad hoc basis	20,8%
4. Maintaining bilateral relationships with some countries	16,7%
5. Not being active any more	5,6%
6. Other	13,9%

Kysyttäessä osallistujilta heidän näkemyksiään ASAP-verkoston toiminnan jatkosta noin 30% toivoi yhteistyön jatkuvan uuden projektin tiimoilta. Noin 35 % oli sitä mieltä, että epävirallinen yhteydenpito tai Internet-välitteiset kontaktit olisivat paras tapa jatkaa hyvin alkanutta yhteistyötä. Noin 15 % oli sitä mieltä, että kahdenväliset suhteet sellaisiin maihin, joiden kanssa yhteistyö parhaiten toimii on paras tapa jatkaa yhteydenpitoa ja yhteistyötä.

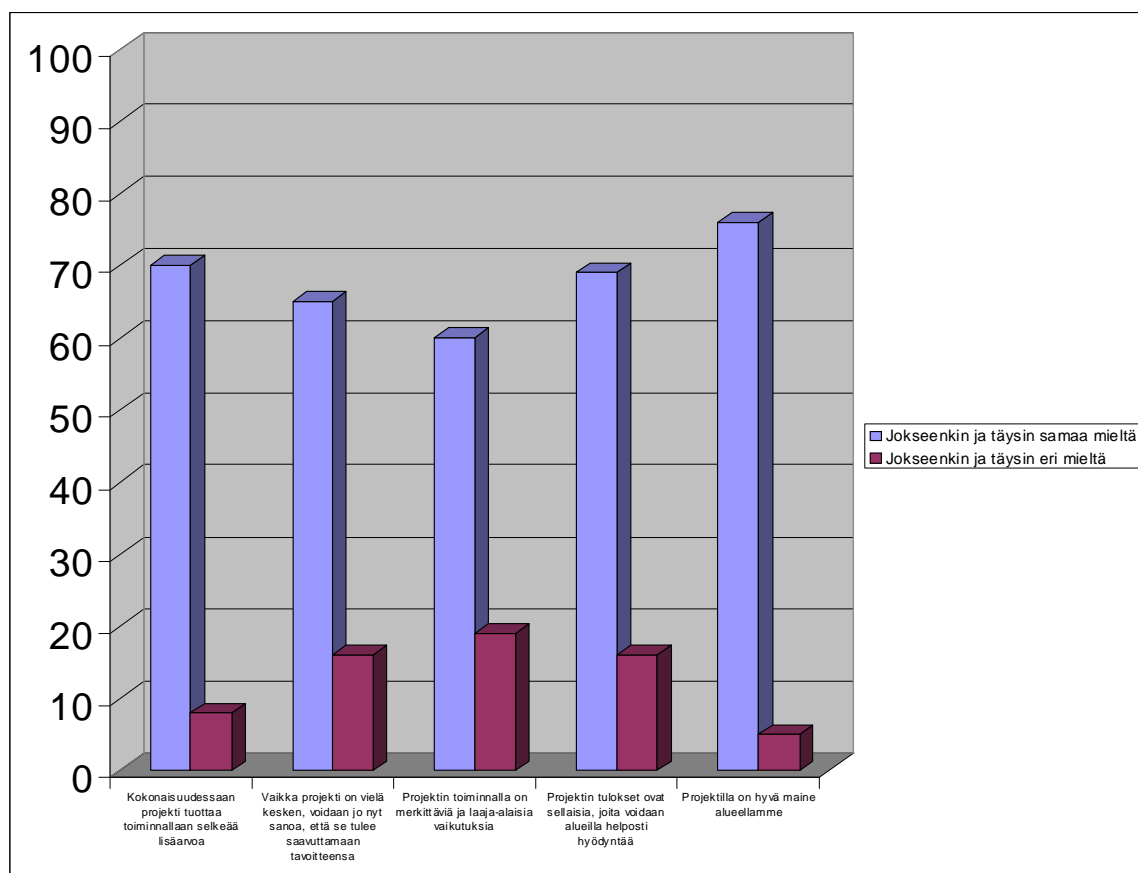
Eräs haastateltavista tiivistää kansainvälisen toiminnan lisäarvon osuvasti seuraavalla tavalla: *"Kansainvälisestä toiminnasta voi todeta, että se on ollut ennennäkemätöntä ja poikkeaa monesta muusta ESR-hankkeesta, sillä että toimintakenttä on selkeärajainen ja helposti saavutettavissa, koskee selkeästi turvapaikanhakijoita. Turvapaikanhakijoiden toiminnassa ei ennen tätä hanketta ole ollut kansainvälistä yhteistyötä suoraan toimijatasolla eri jäsenvaltioiden välillä. Projektissa tapahtunut keskinäistä oppimista toisen maan käytännöstä toisen maan käytäntöön. ASAP saanut myös politiikkasuositukseen mukaan myös omia ajatuksia. On ollut hyvin organisoitu ja toiminut sen verran tavoitteellisesti, että eri kumppanit ovat pystyneet toimimaan yhteen. Kansainvälisessä kumppanuudessa on ollut voimaa ja se on pystynyt jättämään jäljen EU:n turvapaikkatoimintaan".*

6 Projektin yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Projektin laajemman yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittaaminen ja arviointi on varsin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta heti projektin päättymisen jälkeen. Monet projektin toimenpiteistä ovat luonteeltaan sellaisia, että laajemmat vaikutukset näkyvät vasta vuosien päästä ja silloinkin projektin erillisvaikutuksen osoittaminen on hankalaa.

Projektin loppuvaiheessa tehty ansiokas tuotteistamistyö ja tulosten aktiivinen levittäminen ovat kuitenkin luoneet hyvän perustan pysyvien vaikutusten syntymiselle. Turvapaikanhakijoiden koulutusmoduuli, Alku-DVD, Eila ja Ossi -suomenkielen opetuspaketti, työllistymismateriaalit ja empowerment julkaisut ovat hyviä esimerkkejä projektituotteista, joilla on laajempaa käyttöarvoa ja hyödynnettävyyttä myös projektin päätyttyä osana maahanmuuttajien kanssa tehtävää kotoutumistyötä. Tuotteiden laaja esittely teemaseminaareissa on saanut myös projektin aktiivitoimenpiteiden ulkopuolella olevat vastaanottokeskukset sekä kansalais- ja työväenopistot kiinnostumaan materiaalista. On toivottavaa, että jatkossa tätä arvokasta materiaalia kyetään laaja-alaisesti hyödyntämään ja jatkokehittämään.

Kuvio 12. Projektin tulokset ja vaikuttavuus

Väliarvioinnin yhteydessä tehtyyn kyselyyn vastanneet projektitoimijat ja sidosryhmät (vrt. kuvio 12) jakavat pitkälti edellä esitetyn näkemyksen projektin onnistuneisuudesta ja vaikuttavuudesta. Projektin positiivinen imago, joka on pitkälti jatkoa sitä edeltäneen Becoming Visible –hankkeen tiimoilta on edesauttanut tulosten ja hyvien käytäntöjen levittämistä. Karkeasti ottaen noin 70 % vastaajista oli sitä mieltä, että projekti on tuottanut toiminnallaan selkeästi lisäarvoa ja, että sen tulokset ovat sellaisia, joita voidaan alueilla helposti hyödyntää. Projektin loppua kohti mentäessä positiivinen tulkinta vahvistui entisestään.

Erään haastatellun mukaan ”tuotteet ovat hyviä ja niitä on runsaasti. Huomaa, että aikaa on ollut riittävästi niiden synnyttämiseen. Toivon niiden leviävän ja juurtuvan. Projektin toimijoiden etenkin vastaanottokeskusten tulisi olla aktiivisia, jotta tuotteet juurtuvat. Jokaisen tulee huolehtia oman ympäristön ja omien sidosryhmien osalta, että tuotteet löytävät paikkansa”.

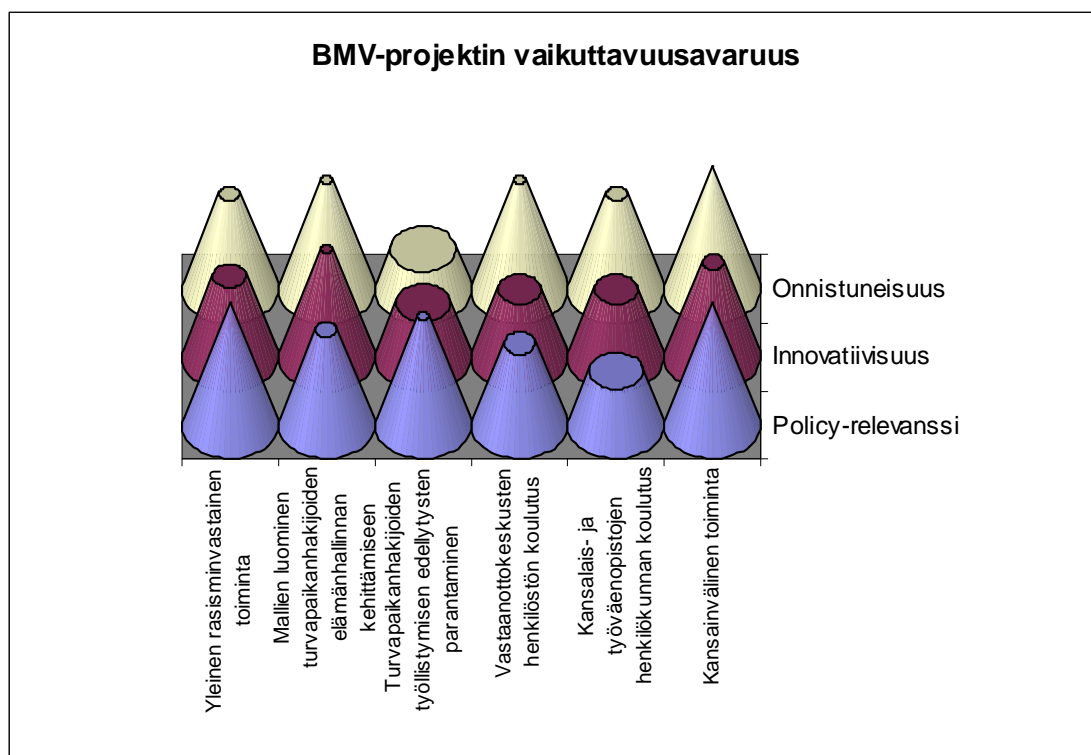
Tuotteiden levittämisen ja käyttöönoton lisäksi olisi tärkeää, että projektin kautta saadut kokemukset leviäisivät myös pakolais- ja turvapaikkapolitiikkaa muotoilevien viranomaisten keskuuteen. Työministeriön maahanmuuttotiimin aktiivinen osallistuminen on omalta osaltaan edistänyt tämän tavoitteen toteutumista. Maahanmuuttoasioiden keskittäminen sisäasiainministeriön hallinnonalalle edellyttää myös tiedon leviämistä SM:n suuntaan. Projektin kuluessa tehdyt vastaanottokeskusten lakkauttamispäätökset (etenkin projektissa mukana olleissa VOKeissa) ovat saaneet kentän huolestumaan sen siitä, että kuinka ministeriöissä tehtävä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka kohtaa kansalaisyhteiskunnan tason. Projekti omalta osaltaan on ollut vahvistamassa toimijoiden välistä luottamusta ja kumppanuutta. Jatkossa on tärkeää, että myös ministeriö tiedostaa oman roolinsa luottamuspääoman ylläpitämisessä.

7 Yhteenveto ja johtopäätökset

Becoming More Visible on malliesimerkki projektista, joka on ottamaan huomioon toimintaympäristön äkilliset muutokset ja mukauttamaan toimintaansa suhteessa näihin. Henkilöstön vaihtuvuudesta ja vastaanottokeskusten lakkauttamisista huolimatta. Työtä on tehty määrätietoisesti ja pieteetillä hankeasetelman haastavuudesta huolimatta.

Projektin aktiivinen kansainvälinen panos on huomattu kansainvälisten kumppanien keskuudessa laajalti ja tältäkin osin projekti on toteuttanut EQUAL-ohjelman tavoitetta Euroopan unionin sosiaalisen agendan vahvistamisessa. Kansainväliset kumppanit ovat asiantuntemuksellaan yhteistyöllään kyenneet vaikuttamaan myös EU-tasoiseen päätöksentekoon osana yhtenäisen turvapaikanhakijapolitiikan muotoilua. Seuraavaan on pyritty tiivistämään Becoming More Visible –projektin merkitys ja vaikuttavuus kolmen eri dimension suhteen. Näitä ovat: yleinen onnistuneisuus, innovatiivisuus ja policy-relevanssi.

Kuvio 13. Becoming More Visible –kokonaisarvio.

Kuviossa policy-relevanssi viittaa projektin teema-alueen yleiseen yhteiskunnalliseen merkitykseen turvapaikkapolitiikan toteuttamisen näkökulmasta. Tässä korostuvat yli muiden yleinen rasisminvastainen toiminta, turvapaikanhakijoiden työllistymisen edellytysten vahvistaminen ja kansainvälinen toiminta (etenkin vaikuttaminen EU-tason päätöksentekoon). Innovatiivisuusakselilla arvioituna BMV-projekti saavutti parhaimmat tuloksensa uusien toimintamallien ja tuotteiden kehittämisessä samoin kuin kansainvälisessä toiminnassa. Onnistuneisuuden suhteen korostuvat niin ikään projektin kv-

toiminta, tuotteistus ja koulutusosiot. Yleisen rasminvastaisen toiminnan onnistuneisuutta vähentää tulosten vaikea mitattavuus samoin kuin alueelliset erot aktiivisuudessa.

Kehittämissuosituksia jatkon suhteen

- 1) **Projektin tulosten levittämiseen ja juurruttamiseen tulee jatkossakin kiinnittää huomiota.** Valitettavan usein projektirahoituksen päättyessä hankkeen tulosten omistajuus myöskin katoaa. Becoming More Visible –projektin tulosten juurruttamisen suhteen avainasemassa ovat vastaanottokeskusten sekä kansalais- ja työväenopistojen johto ja henkilöstö. Projektissa synnytetyn materiaalin soisi leviävän laajemmin esimerkiksi kunnissa maahanmuuttotyötä tekevien keskuuteen.
- 2) **Projektin kuluessa luotuja kansainvälisiä kontakteja tulee vaalia jatkossakin.** Vaikka EU:n jäsenmaat eroavatkin turvapaikkapolitiikkaa koskevan lainsäädännön samoin kuin institutionaalisten rakenteiden suhteen, on jäsenmailla paljon opittavaa toisiltaan. Eurooppalainen pakolais- ja turvapaikkapolitiikka ei saa olla ainoastaan viranomaisten välistä yhteistyötä, vaan kansalaisyhteiskunnan toimijoilla tulee olla – jos mahdollista – vielä nykyistäkin vahvempi asema.
- 3) **Jatkossa turvapaikanhakijoiden työllistymisedellytysten parantamiseen tulee pohtia uudenlaisia keinoja.** Tämä työ on kytkettävä osaksi laajempaa rasminvastaista työtä. Etenkin työnantajien asenteisiin tulee kyetä vaikuttamaan nykyistä tehokkaammin. Tämä edellyttää kuitenkin uudenlaisen keskusteluyhteyden ja vuoropuhelun synnyttämistä työnantajien suuntaan.
- 4) **Becoming More Visible –projektin kaltaisten suurten EU-osarahoitteisten projektien kokemuksia ja tuloksia tulisi nykyistä paremmin ottaa huomioon kansallisia ja alueellisia politiikkoja muotoiltaessa.** Projektitoimijoita tulisi kytkeä päätösten valmisteluelimiin sekä järjestää kentän toimijoille nykyistä paremmat mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin erilaisten teema- ja neuvottelupäivien yhteydessä. Viestin tulisi kulkeutua myös poliittisille päätöksentekijöille, koska muuten on olemassa vaara, että projektitoiminta jää muusta yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta liiaksi erilleen.

Lopuksi vastaus alussa esitettyyn kysymykseen: ”Tuliko näkymätön näkyvämmäksi?”

Vastaus: Tuli. Osittain projektin ansiosta, osittain siitä huolimatta. Projektin kuluessa turvapaikanhakijoiden (etenkin B-luvan saaneiden) aseman parantamisesta sekä työllistymisen ja kotoutumisen edistämisestä on käyty laajaa yhteiskunnallista keskustelua. Tässä keskustelussa projekti ja sen aktiivitoimijat ovat olleet kiitettävästi mukana. Kaiken tämän tuloksena turvapaikanhakija on saanut kasvot ja identiteetin, so. tullut toimenpiteiden kohteesta aktiiviseksi subjektiksi.

Liite 1.

Syksyllä 2007 haastatellut henkilöt:

- 1) Projektipäällikö Pauli Heikkinen
- 2) Heimo Nurmi, Turun VOK
- 3) Ari Kuronen, Kontiolahti
- 4) Marja Lähde, Kajaanin VOK
- 5) Teija Enoranta, KTOL
- 6) Mika Villa, Varsinais-Suomen TE-keskus
- 7) Pekka Annala, SPR Varsinais-Suomen piiri
- 8) Anne-Kilponen, Kajaanin TE-Keskus
- 9) Pirjo Pajunen, Pirkanmaan TE-keskus
- 10) Jatta Wickström, Promenio Equal-projekti
- 11) Sari Kanervo, Ammattilaisen väylä – Equal-hanke
- 12) Pirjo Mikkonen, MONIKA-projekti
- 13) Anne Kilponen, työväenopisto